

УДК 929

DOI: 10.18524/2303–9914.2023.2(43).292753

Ю. Д. Шуйський¹, доктор геогр. наук, проф.,**В. В. Янко**², доктор геол.-мін. наук, проф.,**О. Р. Андріанова**³, доктор геогр. наук, ст. наук. співробітник

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,

¹кафедра фізичної географії, природокористування та ГІС-технологій,²кафедра морської геології, гідрології, інженерної геології та палеонтології,

Шампанський пров. 2, Одеса, 65015, Україна

³ДУ «Відділення гідроакустики інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН

України»,

Преображенська вул., буд. 3. Одеса, 65082, Україна

ДАНИНА ЖИТТЮ І ТВОРЧОСТІ ДРУГА ТА КОЛЕГИ ПЕТКО СТОЯНОВА ДИМИТРОВА (16.09. 1944–29.04. 2023)

Нас настигла сумна, горісна звістка про те, що 29 квітня 2023 р. пішов із життя відомий вчений, морський геолог та океанолог, один із засновників морської археології, фахівець із світовим ім'ям професор Димитров Петко Стоянов з Болгарії. За свої наукові здобутки він був обраний іноземним членом Національної Академії наук України. Він щільно співпрацював із географами та геологами ОНУ імені І. І. Мечникова, а на світанку наукової кар'єри мав стажування на ГГФ нашого університету. Професор Димитров працював на Чорному, Середземному та ін. морях, в Тихому та Атлантичному океанах, був першим болгарським вченим, хто вивчав залізо-марганцеві конкреції. Пам'ять про нього збережеться у всіх, хто його знав та з ким він співпрацював, кому він був дорогим.

Ключові слова: геолого-географічний факультет, ОНУ імені І. І. Мечникова, Варна, Болгарія, морська геологія, океанологія, Чорне море, морська археологія, Димитров Петко Стоянов.

До нас надійшла сумна звістка – 29 квітня 2023 р. пішов з життя академік Національної академії наук України, відомий болгарський вчений, доктор геолого-мінералогічних наук Петко Стоянов Димитров. Він був знаним морським геологом та океанологом із світовим ім'ям, який зробив великий науковий внесок в розвиток сучасної морської геології та океанології. Його найголовніший об'єкт дослідження – загадкове Чорне море, походження, еволюція, природні ресурси цієї незвичної водойми. Також він вивчав геологію окремих

океанів. Результати досліджень знайшли своє місце в престижних наукових виданнях. Вів велику науково-організаційну роботу. Він був щирою, доброзичливою, контактною людиною, користувався заслуженою повагою. Майже все свідоме наукове життя пропрацював у Інституті океанології Болгарської академії наук у місті Варна, Болгарія.

Петко Стоянов Димитров народився 16 вересня 1944 р. у селі Новачене Софійської області. У 1969 р. закінчив Софійський університет імені Клементина Охридського, його геолого-географічний факультет за спеціальністю «геологія – геохімія». Від 1969 р. до 1975 р. працював на урановому руднику «Слешниця» на посаді заступника начальника. У 1975 р. виграв конкурс на заміщення вакантної посади наукового співробітника в Інституті океанології БАН у Варні. Працював в експедиціях на шельфі Чорного моря. Мав стажування на кафедрах фізичної географії та загальної і морської геології університету імені І.І. Мечникова в Одесі. На підставі отриманих матеріалів, у 1979 р. захистив дисертацію на тему «Формування осадового матеріалу на периферичній області шельфу західної частини Чорного моря у четвертинний час» в Інституті океанології імені П. Ширшова АН СРСР (м. Москва) під керівництвом академіка В.С. Ястребова та професора А.А. Аксьонова. Після цього Петко Димитров працював вченим секретарем Інституту у Варні в 1977–1984 рр. У період 1984–1993 рр. він заступник директора, в 1997–2009 рр. – завідувач відділом морської геології та археології. Вів навчальну роботу в університеті, увів нові для Болгарії навчальні дисципліни – «морська геологія» та «геоархеологія». Виховав багато фахівців-геологів вищої кваліфікації.

Він керував та брав участь у більше, ніж 30 міжнародних морських експедиціях. Це перш за все багато Радянсько-Болгарських експедицій в період 1977–1985 рр., в тому числі океанічних на НІС «Дмитрій Менделєєв» в 1982 р. в Тихий океан та НІС «Вітязь» в 1984 в Атлантичний океан та Середземне море. Продуктивними були океанічні експедиції із науковими консультаціями доктора Роберта Булларда у 2001 р. та 2002 р., також в складі експедиційних досліджень за програмою Океанографічного інституту Вудс-Холл (США) у 2006 р.. Важливими були експедиції із участю Уільяма Б. Райана. В 2009–2011 рр. виконував дослідницький проект DO 02–337 «Стародавні берегові лінії Чорного моря і умови для людської присутності», який фінансувався Дослідницьким фондом Міністерства освіти і науки Болгарії. Була зроблена дуже сенсаційна, але і дуже суперечлива знахідка в болгарській археології, так звана «Тарілка Ноя». Вона була виявлена 15 липня 1985 р. на дні Чорного моря на глибині близько 93 метрів в 65 кілометрах від Варни. Підтвердити справжність знахідки досі не може ніхто.

Доктор Петко Димітров є першим болгарським ученим, який вивчав залізо-марганцеві конкреції (IRC) в Тихому океані. Він також виконував оригінальні дослідження, пов'язані з так званим «Потопом в Чорному морі». Певний час виконував освітню роботу. Зокрема, викладав морську геологію, літологію

і геохімію у Вищому військово-морському училищі імені Миколи Вапцарова і у Варненському вільному університеті імені Чорноризця Хоробра. Він також виступав як викладач Болонського університету при Університетському консорціумі за фахом «Підводна археологія».

Іноземний член НАН України, як знаний фахівець, який сягнув результатів міжнародного значення. Почесний громадянин міста Варна, 2013 р.: Нагорода почесний знак «Варна» – 2003 Ст. наук. співробітнику, доктору I ст. Петко Димитрову.

Наукові нагороди: Орден «Кирило і Мефодій» II ступеня за реалізацію палеогеографічного проекту «Кореляція геологічних, кліматичних та історичних подій в Чорному, Мармуровому і Середземному морях за останні 25000 років» (науково-дослідницький проект «Ной»). Мав кілька інших НДР із морської геології та геохімії.

Сфери наукових інтересів доктора Петко Димитрова: геологія, геохімія, морська геологія, геокатастрофічні явища, альтернативні сировинні та енергетичні ресурси з дна Чорного моря, морська історія і археологія, уранові корисні копалини і видобуток урану. Автор і співавтор понад 150 наукових статей і книг. Цитування: більш 1300.

Він був творцем ідеї використання сапропелевих відкладень з дна Чорного моря в якості природного екологічного добрива і біологічних продуктів. Мав Патент БГ № 63868, реєстраційний номер № 104106. Брав участь у фільмах про давній потоп на Чорному морі. Серед них «BBC – Horizon – 1996 – Нойв потоп», ZDF «Terra X 56 Die Sintflut», UFOTV «Темні таємниці Чорного моря» і National Geographic «На Чорному морі був потоп? Стародавні файли X з НГ» та інші. Він був співробітником Інституту стародавніх цивілізацій. Входив у Вищу атестаційну комісію (Наукова комісія з геолого-географічних наук) протягом 2-х семестрів.

Серед найважливіших робіт вченого можна назвати:

1. Димитров П. Формирование осадков периферической области шельфа западной части Черного моря в четвертичное время. 1979. 22 с. DOI: 10.13140/RG.2.2.12252.69766/1.

2. Димитров П. С., Димитров Д. П. Черно море, Потопът и древните митове. Варна: «Славена». 2003. 91 с. ISBN954-579-278-7.

3. Димитров П., Димитров Д. Черное море, Потоп и древние мифы. Варна: «Славена». 2008. 130 с. ISBN954-579-278-7, 89 с., DOI: 10.13140/RG.2.2.23148.46729

4. Coolen M. J. L., Saenz J. P., Giosan L., Trowbridge N. Y., Dimitrov P., Dimitrov D., Eglinton T. I. DNA and lipid molecular stratigraphic records of haptophyte succession in the Black Sea during the Holocene // Earth and Planetary Science Letters. 2009. Vol. 284 (№ 3–4), 610–621.

5. Ryan William B. F., Walter C. Pitman, Candace O. Major, Kazimieras Shimkus, Vladimir Moskalenko, Glenn A. Jones, Petko Dimitrov, Naci Gorür, Mehmet Sakinç,

Hüseyin Yüce. An abrupt drowning of the Black Sea shelf // *Marine Geology*. 1997. Vol. 138. № 1–2, 1997. pp. 119–126, ISSN0025–3227.

6. Anastasia G., Ryan W., McManus J., Dimitrov P., Dimitrov D., Slavova K., Filipova-Marinova M.. Compilation of geophysical, geochronological, and geochemical evidence indicates a rapid Mediterranean-derived submergence of the Black Sea's shelf and subsequent substantial salinification in the early Holocene // *Marine Geology*. 2017. Vol. 383. № 4. pp. 14–34.

7. Димитров П. С. Далеч от брегове и фарватери. – Варна: «Галактика» (библиотека «Нептун»), 1988. 161 с. DOI: 10.13140/RG.2.2.19449.36965.

8. Димитров П. С. Съвременно състояние на теорията за «Ноевия потоп» в Черно море и нейното практическо значение. Кн.: България в Световната история и цивилизации – Дух и Култура. Варна: «Данграфик». 2018. DOI: 10.13140/RG.2.2.28994.84165 scholar.google.bg..

9. Димитров П. С. и соавтори. Мелиорант за почви и субстрати. 2000. DOI: 10.13140/RG.2.2.28181.63205

Yu. D. Shuisky¹,

V. V. Yanko²,

O. R. Andrianova³,

Odesa I. I. Mechnikov National University

¹Department of Physical Geography, Nature Management and GIS-technologies

² Department of General, Marine Geology and Paleontology

Champagne Lane, 2, Odessa, 65058, Ukraine

³The State Institution “Hydroacoustic Branch of Institute of Geophysics of NAS of Ukraine”,

3, Preobrazhenska st., Odessa, 65082, Ukraine

OUR MEMORY ON LIFE AND SCIENTIFIC ACTIVITY BY PROFESSOR DIMITROV PETKO STOYANOV

Professor Dimitrov P.S. was well-known scientist by marine geology, oceanology and marine archaeology from Oceanology institute of BulgAS in Varna, Bulgaria. He did working within the Black Sea, Mediterranean Sea and other seas, in Pacific ocean, Atlantic ocean as a researcher of marine geologist. He had close scientific connections with Odessa University, geography and geology departments. The aim was sediment throw down to the Black sea. This essay is devoting for memory by Prof. Dimitrov, who was our gentle friend and good colleague.

Keywords: Geology/Geography Faculty, Odessa University, Varna City, Bulgaria, marine geology, oceanology, Black Sea, marine archaeology, Dimitrov Petko Stoyanov.